

מתוך הדוח
למידה רגשית-חברתית בחינוך בישראל:
ממצאים ראשונים מחמש רשויות מקומיות שביוזמת אורחא

פרק שלישי נתוני שותפות מע'אר

מסמך זה מהווה פרק מתוך הדוח השלם אשר פורסם בשנת 2025 על-ידי יוזמת אורחא וכותרתו: "למידה רגשית-חברתית בחינוך בישראל: ממצאים ראשונים מחמש רשויות מקומיות שביוזמת אורחא". במסגרת הדוח השלם אפשר למצוא נתונים ומידע רב בדבר מיומנויות רגשיות-חברתיות בקרב פרקטיקאים ובקרב תלמידים, תנאים תומכים בקידום המיומנויות ומדדי תוצאה. הנתונים הם מחמש שותפויות שביוזמה: נהריה, מע'אר, באקה אל-גרביה, גני תקווה ובני ברק. כמו כן אפשר למצוא נתונים ומגמות עבור כלל השותפויות בראיית-על ומידע נוסף בדבר פיתוח הכלים, איסוף הנתונים וניתוחם.

תודות

תודה לכל חברות וחברי שותפות ה-SEL במע'אר: נזאר סרחאן, עאטף מועדי, יוסף עראידה, שהנאז מרעי, דן פינק, גבריאלה אקרמן, סנאא ח'לאילה, תמר חביב ובדר חזן נסאיר על החזון המשותף, הלב הגדול והלהט להרבות טוב במערכת החינוך הישראלית; תודה לארגונים שמספקים מעטפת תומכת וליווי לחברי וחברות השותפות: המכון הדמוקרטי, מהלך "השקפה" ותוכנית בית ספר סגול; תודה למנהלי ומנהלות מוסדות החינוך במע'אר על האמון והנכונות לצעוד איתנו בדרך משותפת, תודה למתכללות ההערכה בשותפויות על קבוצת החשיבה והתמיכה המשותפת ולד"ר דוד רטנר מיוזמת אורחא על הליווי המקצועי והאישי ועל הסבלנות האין-סופית. לבסוף, תודה מיוחדת לרכזות ורכזי ההערכה בבתי הספר במע'אר על הובלת המיפוי במקצועיות וביעילות, בעיקר לנוכח התקופה המאתגרת שעוברת על מערכת החינוך בצפון.

מחברות: ד"ר נועה אלבלדה - תוכנית בית ספר סגול, מרכז סגול למוח ותודעה, אוניברסיטת רייכמן; רונה רפאלי-הירש - תוכנית בית ספר סגול, מרכז סגול למוח ותודעה, אוניברסיטת רייכמן
עורך אחראי: ד"ר דוד רטנר
עריכת לשון: נילי עדן
עיצוב: ריקי אדרי

יש לצטט מסמך זה באופן הבא: אלבלדה, נ., ורפאלי-הירש, ר. (2025). נתוני שותפות מע'אר. בתוך ד. רטנר (עורך), למידה רגשית-חברתית בחינוך בישראל: ממצאים ראשונים מחמש רשויות מקומיות ביוזמת "אורחא". יוזמת אורחא – בשביל צמיחה רגשית-חברתית בישראל.

©2025 כל הזכויות שמורות ליוזמת אורחא: בשביל צמיחה רגשית-חברתית בישראל.
חל איסור מוחלט על כל שימוש מסחרי בתוכן מסמך זה, אלא אם ניתנה לכך הסכמה מפורשת ובכתב מטעם אורחא.

נתוני שותפות מע'אר

פרק שלישי

1. כללי ומטרות

כללי

מחקר הערכה זה מלווה את יישומו של מהלך ה-SEL הרשותי במע'אר, שמטרת-העל שלו היא ליצור מערכת חינוך עירונית שמצמיחה אנשים אכפתיים ופרואקטיביים ביחס לעצמם ולקהילה במע'אר. המהלך תוכנן ומיושם על ידי שותפות ה-SEL במע'אר, שכוללת את הרשות העירונית וכן שלושה ארגוני תוכן: תוכנית בית ספר סגול - אוניברסיטת רייכמן, המכון הדמוקרטי ומהלך השקפה.

מטרות

1. חיזוק תחושת השייכות של מורים/ות ותלמידים/ות לבית הספר ולעיר.
2. חיזוק תחושת האחריות של מורים/ות ותלמידים/ות כלפי מה שקורה במרחב העירוני, בד בבד עם טיפוח מוטיבציה להשפיע לטובה על מה שקורה במרחב זה והעלאת תחושת המסוגלות והאמונה שאכן אפשר לעשות זאת (אייג'נסי אישי ומקומי).
3. שיפור היחסים בין העדות השונות במע'אר דרך פעולות חינוכיות מקרבות במסגרות החינוך הפורמלי והלא פורמאלי.

2. מבוא ורקע תיאורטי

מע'אר היא העיר הדרוזית הראשונה והיחידה בישראל. עפ"י נתוני אתר הלמ"ס (2022), העיר מונה קרוב ל-24 אלף תושבים ומאופיינת בגיוון עדתי: כ-60% מהתושבים הם דרוזים, 20% מוסלמים ו-20% נוצרים. מע'אר מאופיינת זה שנים רבות במתח על רקע עדתי הנובע בין היתר ממחלוקות בנושאים פוליטיים, מאבק על כוח ושליטה, תחושת קיפוח, היעדר זהות חברתית מאחדת ועוד. בשנת 2005 התרחשו אירועי אלימות קשים בין דרוזים ונוצרים ביישוב (חורי ואשכנזי, 2005) והדבר השאיר את חותמו על המרקם החברתי במע'אר. שיחות רקע עם גורמי הנהגה מקומיים חושפות כי ההווה ביישוב מאופיינת בהיעדר תחושת שייכות ואחריות חברתית לעיר ולקהילה. שיעור נמוך מאוד מקרב התושבים מגלה אכפתיות ומעורבות בהווי העירוני. התושבים פועלים בעיקר למען עצמם ומשפחותיהם (אינדיבידואליזם), יש חשש לעסוק בנושא המתח בין העדות ואף ספקנות בנוגע ליכולת להפחית מתח זה. נוסף על כך מתרחש שם מעבר מחברה כפרית מסורתית לחברה עירונית ומודרנית יותר. תנאים אלו מביאים לידי ניכור חברתי וקושי להניע תהליכים אשר ייצרו בעיר קהילה מקומית רב-עדתית ורב-תרבותית שתהיה מכילה ומגובשת על אף ההטרוגניות שלה. זאת ועוד, בבתי הספר במע'אר קיימת אלימות, בעיקר בחינוך העל-יסודי, לרוב על רקע חיכוכים בין-עדתיים. לנוכח כל המתואר לעיל, משפחות רבות שולחות את ילדיהן ללמוד ביישובים אחרים.

מהלך ה-SEL הרשותי במע'אר תוכנן כדי לתת מענה לאתגרים החברתיים המורכבים בעיר, והוא מבוסס על ההנחות האלה:

תפיסות שליליות בין הקבוצות בעיר וביחס לעיר מובילות לאלימות. תפיסות ואמונות אלו (תחושת שייכות נמוכה, הטיית, אמונות וסטריאוטיפים שונים כלפי קבוצות שונות), הרווחות בקבוצות השונות במע'אר ובקרב הילדים והמבוגרים, מובילות לביטוי אלימות בין הקבוצות ומהוות חסם לשינוי חברתי (Levy et al., 2017). לפיכך, תפיסות מיטביות של הילדים והמבוגרים כלפי הקבוצות השונות בעיר הן מרכיב מרכזי לקידום התנהגויות של אכפתיות וקרבה וצמצום אלימות וגזענות (Levy et al., 2017).

מעבר מחברה מסורתית לחברה מודרנית כרוך בערעור מערכות היחסים ההיררכיות המובנות בחברה מסורתית. לדברי גורמים מקומיים במע'אר, התרבות ההיררכית הקיימת במערכת החינוך בעיר מחזקת את התפיסות המגבילות את האמונה ביכולת להשתנות וביכולתו של האדם להשפיע על מהלך חייו ולשנות את מקומו בהיררכיה החברתית. תפיסות אלו הן חסם בפני שינוי מערכות היחסים בתוך מערכת החינוך וקידום שותפויות בין הקבוצות השונות. לכן פעולות המבוססות על השתתפותיות ושיתופיות, המקדמות תודעת צמיחה בהקשר האישי והקבוצתי (growth mindset) והיכרות בין הקבוצות הנובעת מעצם הפעולה המשותפת, יכולות לתמוך בשינוי חברתי ולצמצם את האלימות בין הקבוצות (ראו למשל Karjalainen & Soparnot, 2012).

ללמידה רגשית-חברתית יש כוח טרנספורמטיבי. על פי מחקרים, למידה מסוג זה אפקטיבית במניעת אלימות וגזענות (Jagers et al., 2019). היא מקדמת מערכות יחסים מבוססות שותפות שבהן מתקיימת טרנספורמציה פנימית-אישית של היחיד, ובד בבד מתחזקת יכולתו לחולל טרנספורמציה בסביבה שהוא חי בה. חוויית אייג'נסי (Agency) נכללת במרכיבים המרכזיים בלמידה רגשית-חברתית טרנספורמטיבית.

חוויית אייג'נסי משפיעה על קידום תפיסות, אמונות והתנהגויות פרואקטיביות בהקשר של מעורבות חברתית והשתתפות בפעולות לשינוי חברתי (Jagers et al., 2019). אפשר לקדם תחושת אייג'נסי באמצעות טיפוח מיומנויות SEL כגון מודעות עצמית וחברתית, עבודת צוות, דפוס חשיבה מתפתח (בהקשר האישי והקבוצתי), ניהול עצמי וזיהוי פתרונות במרחב האישי והחברתי (Heckhausen, J., & Shane, J., 2015; OECD, 2018; מדינה 2020). אייג'נסי הוא עקרון פעולה מרכזי ליישום למידה רגשית-חברתית טרנספורמטיבית בקרב כל בעלי העניין, בוגרים וילדים כאחד, המעורבים במהלך הרשותי.

למידה מבוססת אתגר (CBL - challenge based learning) היא כלי אפקטיבי ליישום, הטמעה וטיפוח של כישורים חברתיים-רגשיים טרנספורמטיביים וליצירת מוטיבציה לשינוי חברתי בעיר (Jagers et al., 2019). לפיכך, שותפות מע'אר בחרה לפתח פדגוגיה המשלבת בין עקרונות פעולה שמפתחים אייג'נסי ופרקטיקות של למידה מבוססת אתגר כמקדמי טרנספורמציה אישית וקהילתית.

מתוך הנחות אלו נגזרה תיאוריית השינוי של המהלך: אם נפתח ונלווה קהילות מצמיחות של מבוגרים במערכת החינוך הפורמלית והלא פורמלית (מנהלים/ות, מובילים/ות אסטרטגיים, צוותי חינוך, רכזי תנועות נוער) כמובילי SEL טרנספורמטיבי ומצמצמי תפיסות שליליות, תחושת האייג'נסי של המבוגרים העוסקים בחינוך תעלה והם יהיו בעלי מוטיבציה, יכולת ותנאים לפעול עם הילדים ובני הנוער במע'אר למען אתגרים משותפים מקומיים באמצעות כוחות פנימיים. בעקבות זאת גם תחושת האייג'נסי של הילדים ובני הנוער תעלה, תחושת השייכות והמעורבות בקהילה תתחזק והמתח בין הקבוצות החברתיות השונות יצטמצם.

הלכה למעשה: במסגרת המהלך פועלים במע'אר פורומים יישוביים שחוקרים, מפתחים ומיישמים מהלכים של SEL טרנספורמטיבי המותאם לצורכי הקהילה במע'אר במסגרות החינוך הפורמלי והלא פורמלי כאחד, ובהם פורום מנהלי/ות בתי ספר, פורום מובילי ומובילות SEL בבית הספר, פורום

3.3. אוכלוסייה ושיעורי השתתפות

שאלון המיפוי הועבר ב-11 מתוך 12 בתי ספר במע'אר (בי"ס מפת"ן מע'אר אינו משתתף במהלך הרשותי ולכן לא הועברו בו שאלוני המיפוי). 11 בתי הספר הללו כוללים 6 בתי ספר יסודיים, 2 חטיבות ביניים, 2 בתי ספר תיכוניים ובית ספר רב-גילי לחינוך מיוחד (המשרת אוכלוסייה בטווח הגילים 6 עד 21 עם מוגבלות שכלית התפתחותית או עיכוב התפתחותי בינוני עד קשה). ענו על השאלון פרקטיקאים ותלמידים/ות כיתות ד'-ו"ב¹² (למעט תלמידי בית הספר לחינוך מיוחד) מכלל בתי הספר הללו (ראו להלן פירוט מלא בלוחות 12 ו-16, נתוני רקע של הפרקטיקאים והתלמידים/ות, בהתאמה).

4. ממצאים: פרקטיקאים

4.1. נתוני רקע

לוח 12: נתוני רקע של הפרקטיקאים המשתתפים במע'אר ¹³		
מספר כולל	אחוז מתוך כלל המשיבים	
שיעור ההשתתפות הכולל		
399	81%	
מגדר		
127	32%	גברים
272	68%	נשים
שכבת גיל בהוראה		
169	42%	יסודי
199	50%	על-יסודי
31	8%	בי"ס רב-גילי לחנ"מ
גיל		
30	7.5%	18-30
105	26%	31-40
189	47%	41-50
75	19.5%	51 ומעלה
השכלה		
18	4.5%	תיכונית
163	41%	תואר I
218	54.5%	תואר II ומעלה

מובילי ומובילות SEL ברשות, פורום מורות ומובילות קהילות (השקפה), פורום מובילות ומובילי הערכה, פורום רכזי נוער (חינוך לא פורמאלי), פורום רכזי מעורבות חברתית וחינוך חברתי (חינוך לא פורמאלי) ופורום מנהיגות נוער יישובית. פורומים אלו נפגשים בקביעות לאורך השנה ומקדמים מיזמים ופרויקטים בית ספריים וקהילתיים שיתופיים, מבוססי-אתגר ומבוססי-מקום, לקידום מטרות המהלך.

לנוכח כל האמור לעיל ביקשנו למפות מגוון מדדים שיאפשרו לנו לקבל תמונת מצב ראשונה ("בייסליין") בקרב פרקטיקאים ותלמידים/ות במסגרות החינוך הפורמלי במע'אר בכל הנוגע למיומנויות SEL, תנאים שתומכים בהטמעת SEL בבית הספר, ומדדי תוצאה המתייחסים לתחומים שבהם נצפה לראות שינוי עקב ההתערבות החינוכית במע'אר לאורך שנות מהלך ה-SEL הרשותי. תמונת מצב זו תשמש בסיס להשוואה לקראת מדידות מתוכננות בעתיד.

3. שיטה

3.1. כלי המדידה

שאלון מיפוי SEL לצוותים חינוכיים ולתלמידים/ות במסגרות החינוך הפורמלי במע'אר: שאלון של דיווח עצמי הכולל ליבה משותפת שמועברת בכלל הרשויות המשתתפות ביוזמת ה-SEL של יד הנדיב, וכן מדדים שפותחו או נבחרו במיוחד כדי לעקוב אחר השפעתו של מהלך ה-SEL במע'אר על מטרותיו הייחודיות. מדדים אלו בוחנים סוגיות שבלב המהלך, כגון תחושת שייכות למע'אר ואיג'נסי אישי כלפי העיר, ניהול קונפליקטים ומתח בין-עדתי, וכן פרקטיקות של חינוך מבוסס אתגר ומקום וחינוך לסובלנות בין-עדתית. **נספח 5 מציג את המדדים הייחודיים למע'אר שנבדקו בשאלון ואת מהותם.**

3.2. תהליך האיסוף

שאלוני המיפוי הועברו במחצית השנייה של חודש ינואר ובמחצית הראשונה של חודש פברואר 2024 במסגרת ימי לימודים בבתי הספר במע'אר, ובאמצעות מערכת הסקרים הממוחשבת של חברת קיימא.

¹² בשל קושי ניכר של תלמידי כיתה ד' לענות על השאלון, שהתגלה במהלך המיפוי, החל משנה"ל תשפ"ה יענו על השאלון תלמידי ותלמידות כיתות ה'-ו"ב בלבד.

¹³ חלק מערכי הרקע חסרים בגלל מילוי חלקי של הפרטים ע"י המשיבים/ות או בשל תקלה טכנית במערכת הסקרים. באופן ספציפי נציין כי עקב בעיה בהגדרות השאלון, שאלת השיוך העדתי לא הופיעה כלל אצל רוב המשיבים/ות ולכן לא נעשה פילוח של הנתונים על סמך משתנה זה. בשנים הבאות ייכלל פילוח זה בנתונים.

4.3. תנאים תומכים בקידום מיומנויות SEL בקרב הפרקטיקאים

בשאלון לפרקטיקאים נבדק באיזו מידה מתקיימים שלושה תנאים התומכים בקידום של מיומנויות רגשיות-חברתיות: (1) המורה משלב למידה רגשית-חברתית בפרקטיקה; (2) המורה חש מסוגלות בקידום מיומנויות רגשיות-חברתיות; (3) למורה יש עמדות חיוביות כלפי למידה רגשית-חברתית. השאלון הייחודי למע'אר כלל מיומנויות נוספות: (4) פרקטיקות של למידה מבוססת אתגר; (5) פרקטיקות של למידה מבוססת מקום; (6) חינוך לסובלנות בין-עדית. בלוח 14 שלהלן מוצג הציון הממוצע של כל אחד מהתנאים לפי דיווחי הפרקטיקאים שהשתתפו במחקר.

לוח 14: תנאים תומכים בקידום מיומנויות רגשיות-חברתיות לפי דיווחי הפרקטיקאים במע'אר

פרקטיקאים (n=385-399)	שם המדד
$\bar{x}=4.3$ (SD=0.5)	שילוב למידה רגשית-חברתית בפרקטיקה
$\bar{x}=4.0$ (SD=0.7)	מסוגלות בקידום למידה רגשית-חברתית
$\bar{x}=4.5$ (SD=0.5)	עמדות חיוביות כלפי למידה רגשית-חברתית
$\bar{x}=4.4$ (SD=0.6)	פרקטיקות של למידה מבוססת אתגר
$\bar{x}=3.3$ (SD=0.9)	פרקטיקות של למידה מבוססת מקום
$\bar{x}=4.4$ (SD=0.5)	חינוך לסובלנות בין-עדית

כפי שאפשר לראות, באופן כללי הפרקטיקאים מעריכים כי הם מספקים בצורה טובה תנאים שתומכים בקידום מיומנויות רגשיות-חברתיות. עם זאת ראוי לציין כי בהשוואה לכלל המדדים, תחושת המסוגלות שלהם בקידום למידה רגשית-חברתית בכיתות נמוכה יותר, אף שהם מעידים כי הם משלבים פרקטיקות למידה רגשית-חברתית בהוראה. בולט בהערכתו הנמוכה הוא המדד "יישום פרקטיקות של למידה מבוססת מקום בכיתה". מהלך ה-SEL הרשומי במע'אר מכוון בין השאר לקדם הכשרה של פרקטיקאים בסוג זה של

תפקידים בבית הספר

ריכוז מקצוע	66	16.5%
ריכוז שכבה	21	5%
ריכוז פדגוגי	12	3%
ייעוץ חינוכי	12	3%
צוות הנהלה	46	11.5%
חינוך כיתה	183	46%

שנות ותק בהוראה (ממוצע וס.ת.)

$\bar{x}=21$, SD=12

שנות ותק בבית הספר הנוכחי (ממוצע וס.ת.)

$\bar{x}=18$, SD=11

4.2. מיומנויות SEL בקרב הפרקטיקאים

שאלון הליבה של הפרקטיקאים כלל 5 מיומנויות רגשיות-חברתיות: (1) מסוגלות עצמית; (2) ויסות רגשי; (3) יחסים בין-אישיים; (4) אמפתיה; (5) אמפתיה בהוראה. השאלון הייחודי למע'אר כלל מיומנות נוספת: (6) ניהול קונפליקטים. בלוח 13 שלהלן מוצג הציון הממוצע של כל אחת מהמיומנויות בקרב הפרקטיקאים שהשתתפו במחקר.

לוח 13: מדדי מיומנויות רגשיות-חברתיות בקרב הפרקטיקאים במע'אר¹⁴

פרקטיקאים (n=385-399)	שם המדד
$\bar{x}=4.6$ (SD=0.48)	מדד מסוגלות עצמית / תודעה של צמיחה
$\bar{x}=4.3$ (SD=0.6)	מדד ויסות רגשי
$\bar{x}=4.3$ (SD=0.6)	מדד יחסים בין-אישיים
$\bar{x}=4.3$ (SD=0.5)	מדד אמפתיה
$\bar{x}=4.6$ (SD=0.5)	מדד אמפתיה בהוראה
$\bar{x}=4.4$ (SD=0.6)	ניהול קונפליקטים

כפי שאפשר לראות, הערכות הפרקטיקאים בדבר המיומנויות החברתיות-רגשיות שלהם גבוהות. עם זאת, במדדים ויסות רגשי, יחסים בין-אישיים ואמפתיה נתנו הפרקטיקאים הערכות נמוכות יותר בהשוואה לשאר המדדים.

¹⁴ לתיאור המדדים הייחודיים לשתפות מע'אר המופיעים בפרק זה ראו נספח 3 לוח 6.

השייכות למע'אר על בסיס שכבת הגיל של תלמידיהם. מאחר שנתוני השיוך העדתי של הפרקטיקאים חסרים, לא היה ביכולתנו לבדוק אם יש הבדל בין הקבוצות העדתיות השונות ביישוב, אך במדידות הבאות יהיה מעניין לבחון אם תחושת השייכות ליישוב מושפעת מהשיוך העדתי של הפרקטיקאים. עוד נקודה שראוי לציין היא הדירוג הגבוה שקיבל מדד המתח הבין-עדתי (נזכיר כי דירוג גבוה במדד זה משקף תחושה שקיים פחות מתח בין-עדתי). הדבר עומד בסתירה ל"כאב" המקומי ולמטרת-העל המוצהרת של המהלך הרשותי: הפחתת המתח בין העדות בעיר. משיחות עם גורמים בעיר עולה כי סוגיית המתח הבין-עדתי לא תמיד "מדוברת" במפורש בתוך בתי הספר, וייתכן שזו הסיבה לדירוג הגבוה.

5. ממצאים: תלמידים/ות

5.1. נתוני רקע

לוח 16: נתוני רקע של התלמידים המשתתפים במע'אר ¹⁵		
מספר כולל	אחוז מתוך כלל המשיבים	
שיעור ההשתתפות הכולל		
2177	67%	
מגדר		
1044	48%	בנים
1133	52%	בנות
שלב גיל		
956	44%	ד'-ו'
861	39.5%	ז'-ט'
360	16.5%	י'-י"ב
עדה		
1243	57%	דרוזי
489	20%	מוסלמי
436	23%	נוצרי
תושב מע'אר		
2140	98%	כן
37	2%	לא

למידה ככלי להגברת תחושת השייכות והאייג'נסי של התלמידים/ות כלפי מע'אר, ונצפה לראות שיפור במדד זה במדידות הבאות.

4.4. מדדי תוצאה

בשאלון לפרקטיקאים נמדדו 3 מדדי תוצאה: (1) שייכות לבית הספר; (2) אקלים בית הספר; (3) שחיקה. השאלון הייחודי למע'אר כלל מדדים נוספים: (4) שייכות למע'אר; (5) אייג'נסי אישי; (6) אייג'נסי מקומי; (7) מתח בין-עדתי. בלוח 15 שלהלן יוצג הציון הממוצע של כל אחד מהתנאים לפי דיווחי הפרקטיקאים שהשתתפו במחקר.

לוח 15: מדדי תוצאה לפי דיווחי

הפרקטיקאים במע'אר

שם המדד	פרקטיקאים (n=385-399)
שייכות לבית הספר	$\bar{x}=4.3$ (SD=0.7)
אקלים בית הספר	$\bar{x}=4.0$ (SD=0.7)
שחיקה *	$\bar{x}=2.7$ (SD=1.0)
שייכות למע'אר	$\bar{x}=4.1$ (SD=0.8)
אייג'נסי אישי	$\bar{x}=4.4$ (SD=0.6)
אייג'נסי מקומי	$\bar{x}=4.3$ (SD=0.6)
מתח בין-עדתי**	$\bar{x}=4.5$ (SD=0.6)

* שחיקה – ערך גבוה בפריט זה משקף מצב שלילי (תחושת שחיקה גבוהה יותר), ערך נמוך משקף מצב חיובי (תחושת שחיקה נמוכה יותר). ** מתח בין-עדתי – ערך גבוה בפריט זה מעיד על תחושה שקיים פחות מתח בין-עדתי.

כפי שאפשר לראות, הדירוגים של מדדי התוצאה גבוהים באופן כללי. עם זאת, בהשוואה למדדים האחרים, מדד השייכות למע'אר נמוך יחסית עם שונות גבוהה יחסית. בהמשך יוצג פילוח הדירוגים של מדדי התוצאה לפי שכבת הגיל שהפרקטיקאים מלמדים. שם אפשר לראות כי בקרב הפרקטיקאים אין הבדלים בתחושת

¹⁵ חלק מערכי הרקע חסרים בגלל מילוי חלקי או לא נכון של הפרטים ע"י המשיבים/ות.

5.3. תנאים תומכים בקידום מיומנויות SEL בקרב התלמידים/ות

בשאלון לתלמידים/ות הייחודי למע'אר נבדקה מידת קיומם של התנאים התומכים בקידום של מיומנויות רגשיות-חברתיות¹⁶: (1) המורה משלב למידה רגשית-חברתית בפרקטיקה; (2) המורה משתמש בפרקטיקות של למידה מבוססת אתגר; (3) המורה משתמש בפרקטיקות של למידה מבוססת מקום. בלוח 18 שלהלן מוצג הציון הממוצע של כל אחד מהתנאים לפי דיווחי התלמידים/ות שהשתתפו במחקר.

לוח 18: תנאים תומכים בקידום מיומנויות חברתיות-רגשיות לפי דיווחי התלמידים/ות במע'אר

שם המדד	תלמידים/ות (n=2025 - 2177)
שילוב למידה רגשית-חברתית בפרקטיקה	$\bar{x}=3.9$ (SD=0.5)
פרקטיקות של למידה מבוססת אתגר	$\bar{x}=3.7$ (SD=0.6)
פרקטיקות של למידה מבוססת מקום	$\bar{x}=2.9$ (SD=0.9)

אפשר לראות שהתלמידים מדווחים כי מורים ומורות עושים יותר שימוש בפרקטיקות של למידה רגשית-חברתית ולמידה מבוססת אתגר בכיתות בהשוואה לפרקטיקות של למידה מבוססת מקום. ממצא זה נמצא בהלימה לדיווחי הפרקטיקאים, אם כי באופן כללי יש פער בין הערכת הפרקטיקאים להערכת התלמידים/ות בנוגע ליישום של תנאים תומכים בכיתות (ראו בהמשך תרשים 42).

5.4. מדדי תוצאה

בשאלון לתלמידים/ות נמדדו 4 מדדי תוצאה: (1) שייכות לכיתה; (2) קשר מורה-תלמיד; (3) אקלים בית ספרי. השאלון הייחודי למע'אר כלל ארבעה מדדים נוספים: (4) שייכות למע'אר; (5) אייג'נסי אישי; (6) אייג'נסי מקומי; (7) מתח בין-עדתי. בלוח 19 שלהלן יוצג הציון הממוצע של כל אחד מהתנאים לפי דיווחי הפרקטיקאים שהשתתפו במחקר.

מצב משפחתי של ההורים

נשואים	2032	93%
גרשים	65	3%
הורה נפטר	32	2%
אחר	48	2%

5.2. מיומנויות SEL בקרב התלמידים/ות

שאלון הליבה של התלמידים/ות כלל 5 מיומנויות רגשיות-חברתיות: (1) זיהוי רגשות; (2) מסוגלות עצמית; (3) ויסות רגשי; (4) יחסים בין-אישיים; (5) אמפתיה/הבנת האחר; (6) התנהגות פרו-חברתית. השאלון הייחודי למע'אר כלל מיומנות נוספת: (6) ניהול קונפליקטים. בלוח 17 שלהלן מוצג הציון הממוצע של כל אחת מהמיומנויות בקרב התלמידים/ות שהשתתפו במחקר.

לוח 17: מדדי מיומנויות רגשיות-חברתיות בקרב התלמידים/ות במע'אר

שם המדד	תלמידים/ות (n=2025 - 2177)
מדד זיהוי רגשות	$\bar{x}=3.3$ (SD=0.9)
מדד מסוגלות עצמית / תודעה של צמיחה	$\bar{x}=4.0$ (SD=0.7)
מדד ויסות רגשי	$\bar{x}=3.3$ (SD=0.9)
מדד יחסים בין-אישיים	$\bar{x}=3.7$ (SD=0.8)
מדד אמפתיה/הבנת האחר	$\bar{x}=3.8$ (SD=0.8)
התנהגות פרו-חברתית	$\bar{x}=3.7$ (SD=0.9)
ניהול קונפליקטים	$\bar{x}=3.6$ (SD=1.0)

כפי שאפשר לראות, רוב הערכות התלמידים והתלמידות בנוגע למיומנויות החברתיות-רגשיות שלהם/ן נעות בטווח הבינוני-גבוה. המיומנויות הקשורות לעולם הרגשי - זיהוי רגשות וויסות רגשי - מקבלות את ההערכות הנמוכות ביותר.

¹⁶ אף שפרקטיקות למידה מבוססת אתגר ולמידה מבוססת מקום אינן בהכרח פרקטיקות "SELיות", הן משמשות במע'אר כלי לטיפול חברתי-רגשי ולכן אנו מציינים אותן ככאלו.

בנוגע למדדים הייחודיים למע'אר. חשוב לשים לב כי הפערים בין הציונים בקבוצות השונות אינם גדולים ולכן אנו מתייחסים בזהירות למגמות ולכיוונים ראשוניים.

6.1. נתוני הפרקטיקאים לעומת נתוני התלמידים - הערכת התנאים התומכים בקידום למידה רגשית-חברתית

בתרשים 42 מוצגים הממוצעים של דירוגי המדדים בקרב כלל הפרקטיקאים לעומת כלל התלמידים/ות במע'אר בנוגע לתנאים התומכים בקידום למידה רגשית-חברתית.

כפי שאפשר לראות, יש פער עקבי בין הערכת הפרקטיקאים להערכת התלמידים/ות בדבר קיום התנאים התומכים בקידום למידה רגשית-חברתית בכיתה. בכל המדדים שנבחנו, הערכות הפרקטיקאים בנוגע ליישום תנאים תומכים גבוהות מהערכות התלמידים/ות.

6.2. נתוני הפרקטיקאים בפילוח לפי שכבת גיל התלמידים/ות

תרשים 43 מציג את הממוצעים של דירוג המדדים בקרב כלל הפרקטיקאים במע'אר בנוגע למיומנויות רגשיות-חברתיות בפילוח לפי שכבת הגיל שהם מלמדים (יסודי, חטיבה, תיכון).

כפי שאפשר לראות, יש מגמה של ירידה קטנה בהערכת הפרקטיקאים בדבר המיומנויות החברתיות-רגשיות שלהם ככל ששכבת הגיל שהם מלמדים עולה, וזאת עבור רוב המיומנויות שנמדדו למעט אמפתיה ומסוגלות אישית/תודעה של צמיחה.

בתרשים 44 מוצגים ממוצעי הדירוגים של מדדי התוצאה בקרב הפרקטיקאים במע'אר בנוגע לתנאים התומכים בקידום למידה רגשית-חברתית בפילוח לפי שכבת הגיל של תלמידיהם (יסודי, חטיבה, תיכון).

לוח 19: מדדי תוצאה לפי דיווחי התלמידים/ות במע'אר

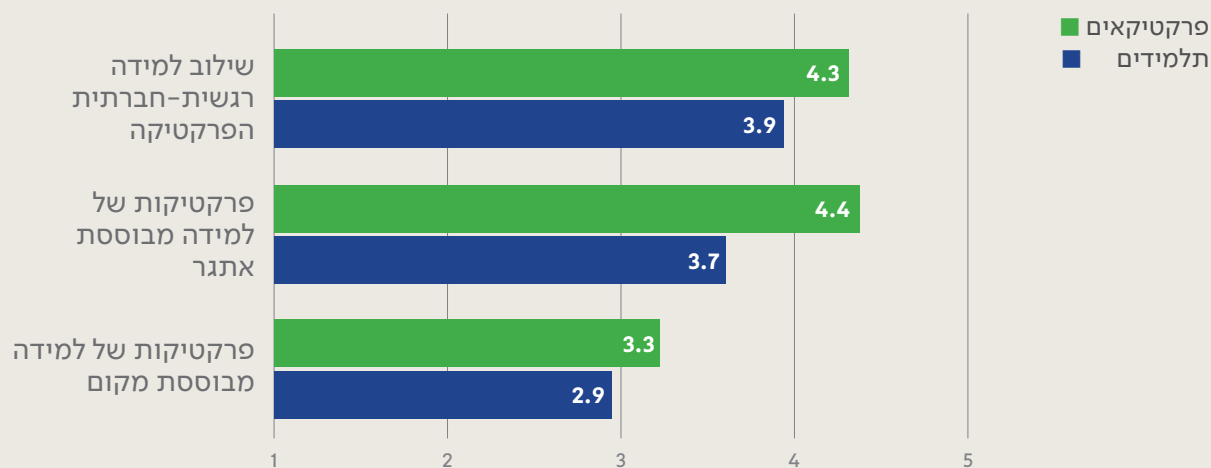
שם הממד	תלמידים/ות (n=2025 - 2177)
שייכות לכיתה	$\bar{x}=3.7$ (SD=1.0)
קשר מורה-תלמיד	$\bar{x}=3.8$ (SD=1.0)
אקלים בית ספרי	$\bar{x}=3.7$ (SD=1.1)
שייכות למע'אר	$\bar{x}=3.7$ (SD=1.1)
אייג'נסי אישי	$\bar{x}=4.2$ (SD=0.8)
אייג'נסי מקומי	$\bar{x}=3.9$ (SD=1)
מתח בין-עדתי	$\bar{x}=3.8$ (SD=1)

בדומה לדירוגי המדדים הנוגעים למיומנויות רגשיות-חברתיות, אפשר לראות כי גם הערכות התלמידים והתלמידות בנוגע למדדי תוצאה נעות בטווח הבינוני-גבוה. מדדי התוצאה הקשורים לשייכות (הן לבית הספר והן למע'אר) מקבלים את ההערכות הנמוכות ביותר ונמצאים בהלימה עם מטרות המהלך העירוני. בהשוואה להערכות הפרקטיקאים, התלמידים והתלמידות חווים יותר תחושה של מתח בין-עדתי (4.5 בקרב הפרקטיקאים לעומת 3.8 בקרב התלמידים/ות) ומעריכים את אקלים בית הספר כחיובי פחות (4.0 בקרב הפרקטיקאים לעומת 3.7 בקרב התלמידים/ות).

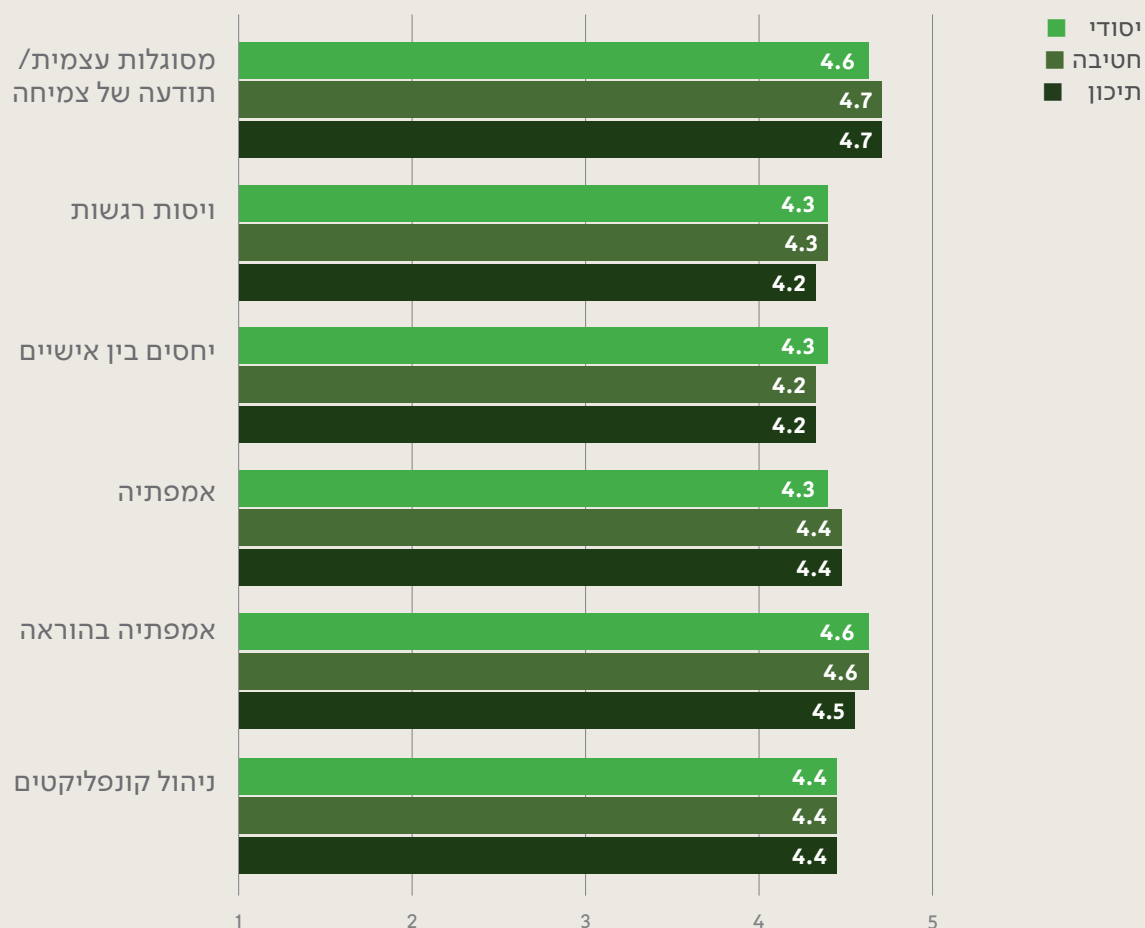
6. כיוונים ראשוניים ומגמות על סמך הנתונים הייחודיים למע'אר

בסעיף זה יוצגו פילוחים ומגמות ראשוניות שעולות מהנתונים הייחודיים למע'אר, הן בנוגע למדדים של שאלון הליבה (מדדים אחודים) והן

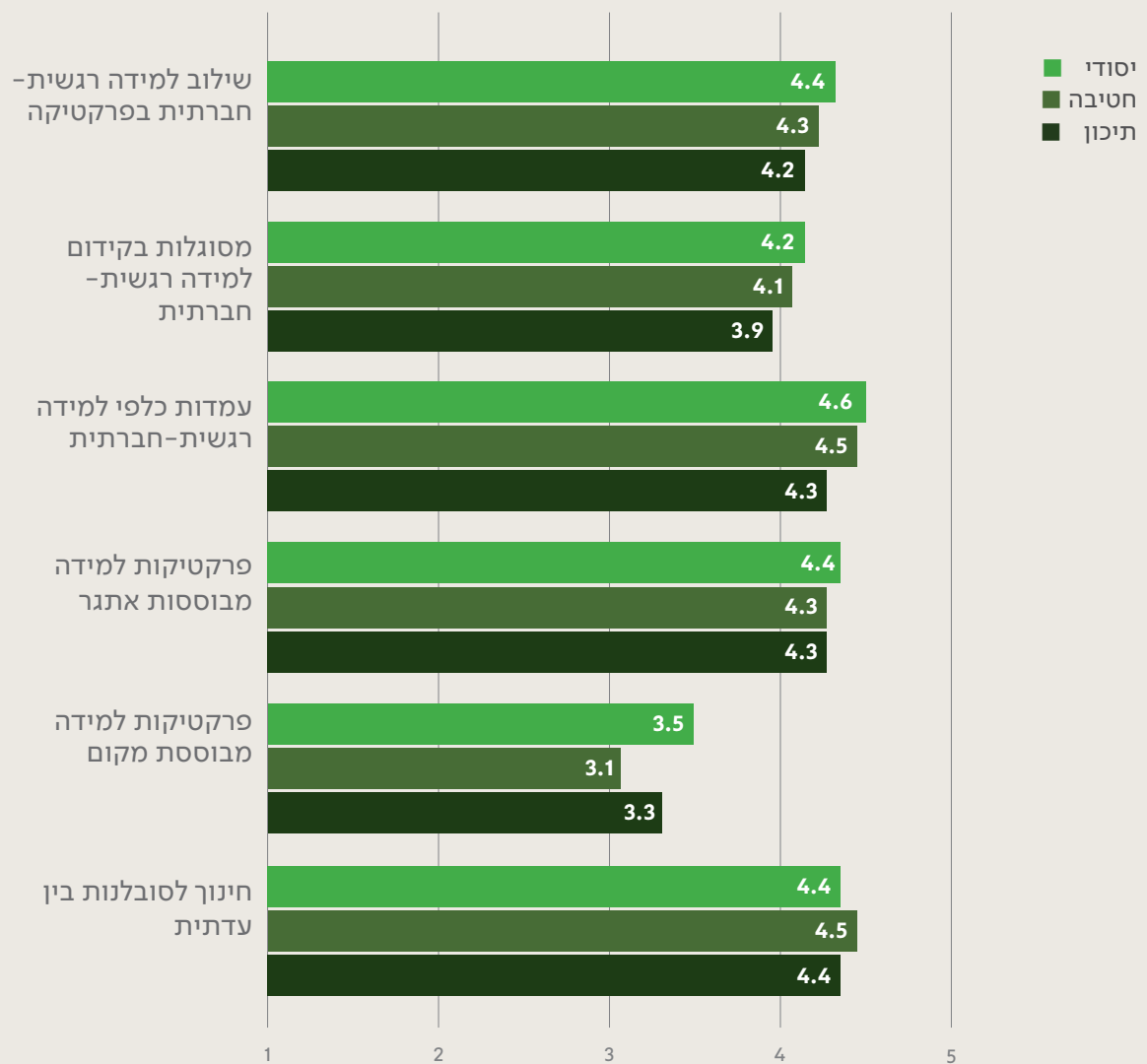
תרשים 42: השוואה בין מדדי כלל הפרקטיקאים למדדי כלל התלמידים/ות במע'אר בנוגע לתנאים התומכים בקידום למידה רגשית-חברתית (ממוצעים, כלל אוכלוסיית המורים, N=2025-2057; כלל אוכלוסיית התלמידים, N=390-399)

תרשים 43: השוואה בין מדדי כלל הפרקטיקאים במע'אר בנוגע למיומנויות החברתיות-רגשיות שלהם בפילוח לפי שכבת הגיל של תלמידיהם (יסודי, חטיבה, תיכון) (ממוצעים, כלל אוכלוסיית המורים, n=390-399)

תרשים 44: השוואה בין מדדי כלל הפרקטיקאים במע'אר בנוגע לתנאים התומכים בקידום למידה רגשית-חברתית בפילוח לפי שכבת הגיל של תלמידיהם (יסודי, חטיבה, תיכון) (ממוצעים, כלל אוכלוסיית המורים, n=390-399)

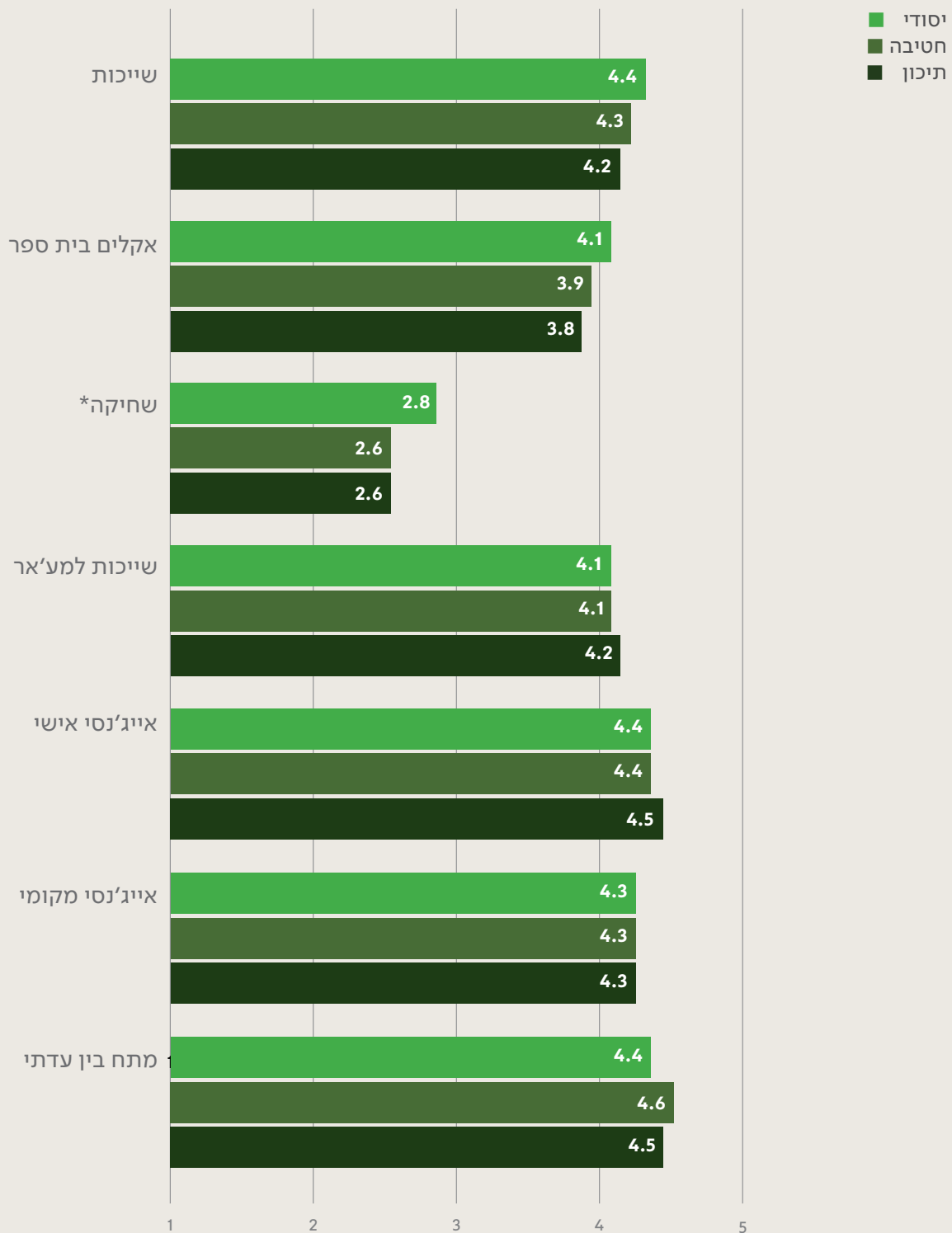

בתרשים 45 מוצגים ממוצעי הדירוגים של מדדי התוצאה בקרב כלל הפרקטיקאים במע'אר בפילוח לפי שכבת הגיל של תלמידיהם (יסודי, חטיבה, תיכון).

ברוב מדדי התוצאה אין הבדלים בולטים בין הדירוגים של מדדי תוצאה בקרב הפרקטיקאים שמלמדים בבית ספר יסודי לעומת הדירוגים בקרב המלמדים בחטיבה או בתיכון. יש ירידה קלה מאוד אך עקבית בתחושת השייכות

כפי שעולה מהתרשים, יש מגמה של ירידה קטנה בהערכת הפרקטיקאים בדבר יכולתם לספק תנאים שתומכים בלמידה רגשית-חברתית ככל ששכבת הגיל שהם מלמדים עולה, וזאת עבור רוב המיומנויות שנמדדו למעט פרקטיקות של למידה מבוססת מקום (ירידה בין היסודי לחטיבה ועלייה בין החטיבה לתיכון) וחינוך לסובלנות בין העדות (עלייה בין היסודי לחטיבה וירידה בין החטיבה לתיכון).

תרשים 45: השוואה בין דירוגי מדדי התוצאה של כלל הפרקטיקאים במע'אר בפילוח לפי שכבת הגיל של תלמידיהם (יסודי, חטיבה, תיכון) (ממוצעים, כלל אוכלוסיית המורים, n=390-399)

* שחיקה – ערך גבוה בפריט זה משקף מצב שלילי (שחיקה גבוהה), ערך נמוך משקף מצב חיובי (שחיקה נמוכה).

$\bar{x}=4.0$ (sd=0.8)	$\bar{x}=4.2$ (sd=0.7)	מסוגלות בקידום SEL
$\bar{x}=4.4$ (sd=0.6)	$\bar{x}=4.6$ (sd=0.5)	עמדות כלפי SEL
$\bar{x}=4.4$ (sd=0.6)	$\bar{x}=4.4$ (sd=0.6)	פרקטיקות של למידה מבוססת אתגר
$\bar{x}=3.3$ (sd=1.0)	$\bar{x}=3.4$ (sd=0.9)	פרקטיקות של למידה מבוססת מקום
$\bar{x}=4.3$ (sd=0.6)	$\bar{x}=4.5$ (sd=0.5)	חינוך לסובלנות בין-עדית

מדדי תוצאה

$\bar{x}=4.2$ (sd=0.7)	$\bar{x}=4.4$ (sd=0.7)	שייכות
$\bar{x}=4.0$ (sd=0.8)	$\bar{x}=4.0$ (sd=0.7)	אקלים בית ספרי
$\bar{x}=3.4$ (sd=1.0)	$\bar{x}=3.3$ (sd=1.1)	שחיקה*
$\bar{x}=4.5$ (sd=0.6)	$\bar{x}=4.5$ (sd=0.6)	מתח בין-עדתי
$\bar{x}=4.2$ (sd=0.8)	$\bar{x}=4.0$ (sd=0.9)	שייכות למע'אר
$\bar{x}=4.4$ (sd=0.6)	$\bar{x}=4.4$ (sd=0.6)	איוג'נסי אישי
$\bar{x}=4.3$ (sd=0.6)	$\bar{x}=4.3$ (sd=0.7)	איוג'נסי מקומי

* שחיקה – ערך גבוה בפריט זה משקף מצב שלילי (שחיקה גבוהה), ערך נמוך – מצב חיובי (שחיקה נמוכה).

כפי שעולה מלוח 20, אין במע'אר הבדלים של ממש בין מחנכים/ות לבין מי שאינם מחנכים/ות בכל המדדים שנבדקו. עם זאת, כאשר יש הבדלים (ולו קטנים), הם בדרך כלל לטובת אוכלוסיית המחנכים/ות.

6.4. נתוני התלמידים בפילוח לפי גיל (יסודי, חט"ב, תיכון)

בתרשים 46 מוצגים הממוצעים של דירוגי המדדים בקרב התלמידים/ות במע'אר בנוגע

ואקלים בית הספר ככל ששכבת הגיל עולה, אך יש גם ירידה קלה בתחושת השחיקה בקרב הפרקטיקאים בבתי הספר היסודיים בהשוואה לעמיתיהם בחינוך העל-יסודי (נזכיר כי מדד השחיקה הוא מדד הפוך: דירוג נמוך יותר מייצג פחות שחיקה).

6.3. נתוני הפרקטיקאים בחלוקה למחנכים/ות ולא מחנכים/ות

בלוח 20 מוצגים הממוצעים של דירוגי המדדים בקרב כלל הפרקטיקאים במע'אר בפילוח לפי מחנכים/ות לעומת לא מחנכים/ות.

לוח 20: מיומנויות רגשיות-חברתיות, תנאים לקידום למידה רגשית-חברתית ומדדי תוצאה לפי דיווחי המורים במע'אר (ממוצעים, בפילוח לפי המשתנה "מחנך כיתה - כן/לא")

שם המדד	מחנכ/ת (n=177) (183)	לא מחנכ/ת (n=177) (183)
מיומנויות רגשיות-חברתיות		
מסוגלות אישית / תודעה של צמיחה	$\bar{x}=4.6$ (sd=0.5)	$\bar{x}=4.6$ (sd=0.4)
ויסות רגשי	$\bar{x}=4.3$ (sd=0.6)	$\bar{x}=4.2$ (sd=0.6)
יחסים בין-אישיים	$\bar{x}=4.3$ (sd=0.6)	$\bar{x}=4.2$ (sd=0.6)
אמפתיה	$\bar{x}=4.3$ (sd=0.6)	$\bar{x}=4.3$ (sd=0.5)
אמפתיה בהוראה	$\bar{x}=4.6$ (sd=0.5)	$\bar{x}=4.5$ (sd=0.4)
ניהול קונפליקטים	$\bar{x}=4.5$ (sd=0.5)	$\bar{x}=4.3$ (sd=0.6)

תנאים לקידום למידה רגשית-חברתית

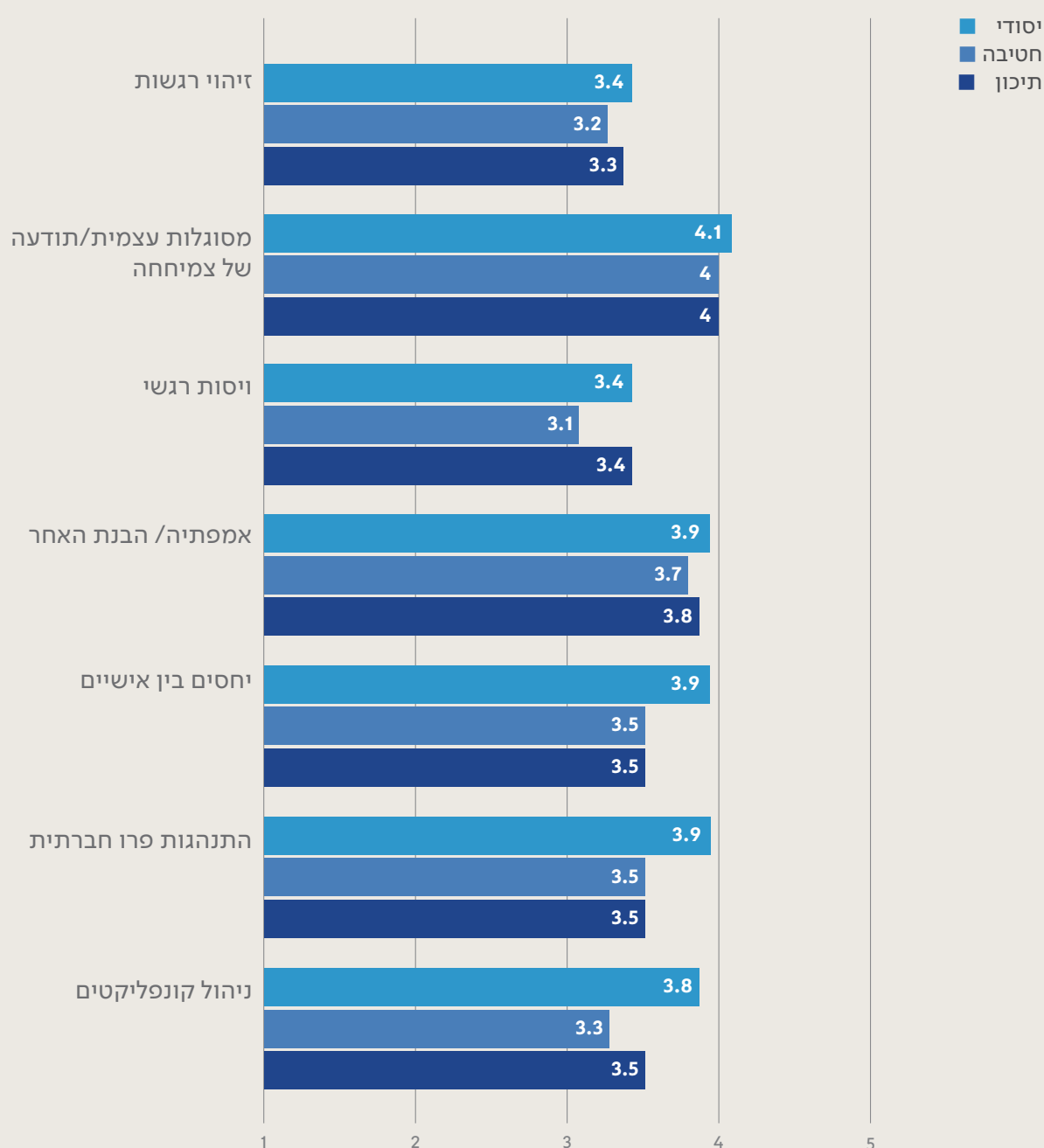
שילוב SEL בפרקטיקה	$\bar{x}=4.4$ (sd=0.5)	$\bar{x}=4.2$ (sd=0.6)
--------------------	---------------------------	---------------------------

היסודי לתלמיד/ות חטיבת הביניים. בחלק מהמיומנויות חלה עלייה בציונים במעבר מחטיבת הביניים לתיכון (זיהוי רגשות, ויסות רגשי, אמפתיה/הבנת האחר, ניהול קונפליקטים).

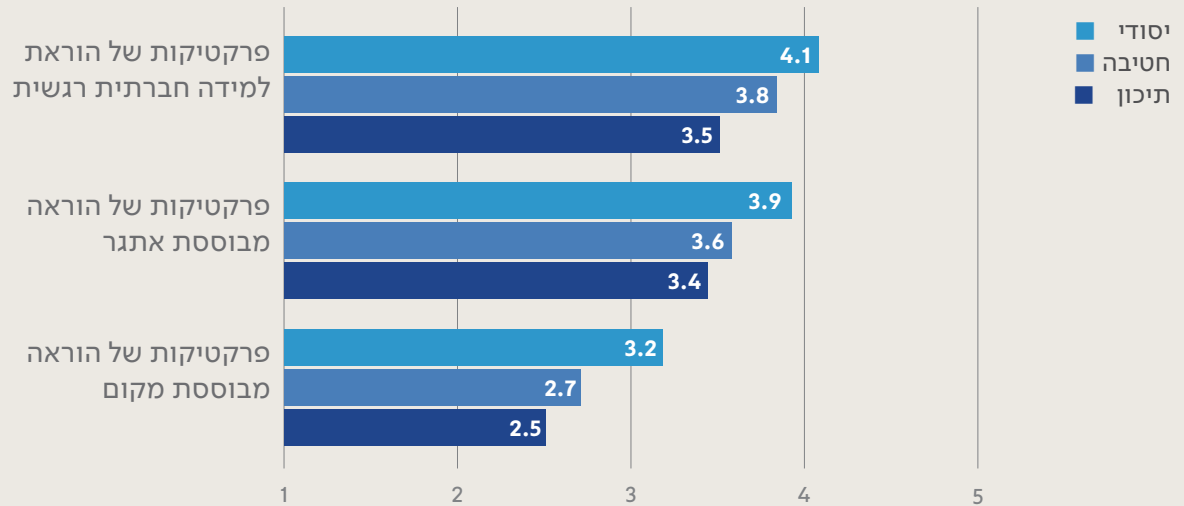
למיומנויות רגשיות-חברתיות בפילוח לפי שכבת גיל התלמידים/ות (יסודי, חט"ב, תיכון).

כפי שעולה מהתרשים, יש ירידה עקבית (אם כי קטנה) בציוני כל המיומנויות בין תלמיד/ות

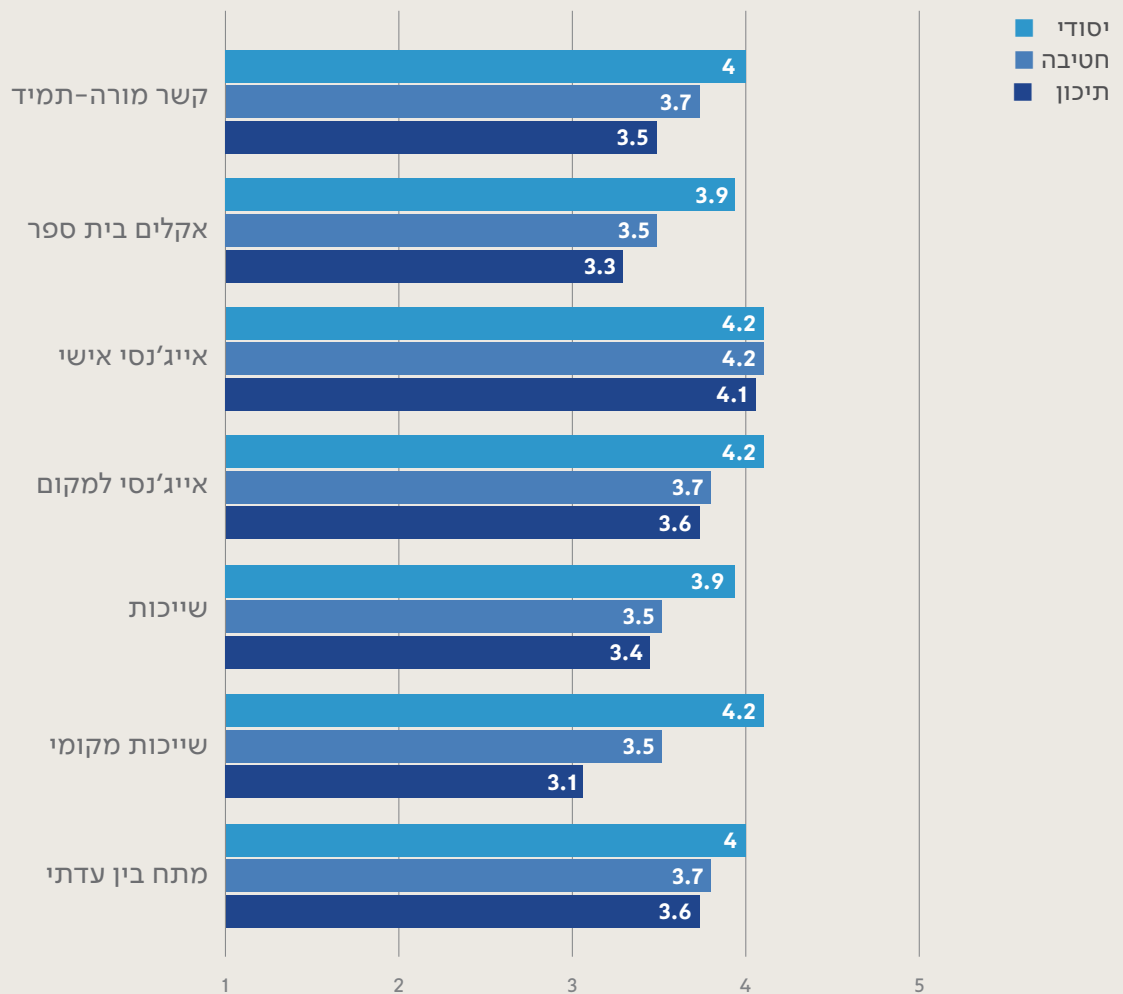
תרשים 46: השוואה בין דירוגי המדדים של כלל התלמידים/ות במע'אר בנוגע למיומנויות רגשיות-חברתיות בפילוח לפי שכבת גיל התלמידים/ות (ממוצעים, כלל אוכלוסיית התלמידים/ות התלמידות, n=2177-2127)

תרשים 47: השוואה בין מדדי כלל התלמידים/ות במע'אר בנוגע לתנאים תומכים, בפילוח לפי שכבת גיל התלמידים/ות (ממוצעים, כלל אוכלוסיית התלמידים/תלמידות, n=2025-2057)

תרשים 48: השוואה בין מדדי כלל התלמידים/ות במע'אר בנוגע למדדי תוצאה בפילוח לפי שכבת גיל התלמידים/ות (ממוצעים, כלל אוכלוסיית התלמידים/תלמידות, n=2084-2177)

כפי שעולה מהתרשים, יש ירידה עקבית במדדי התוצאה במעבר מבית הספר היסודי לחטיבת הביניים ושוב במעבר מחטיבת הביניים לבית הספר התיכון. ירידה זו בולטת במיוחד בשניים מהמדדים הייחודיים למע'אר: שייכות למקום ואייג'נסי למקום.

6.5. נתוני התלמידים בפילוח לפי עדה (דרוזי/ת, מוסלמי/ת, נוצרי/ת)

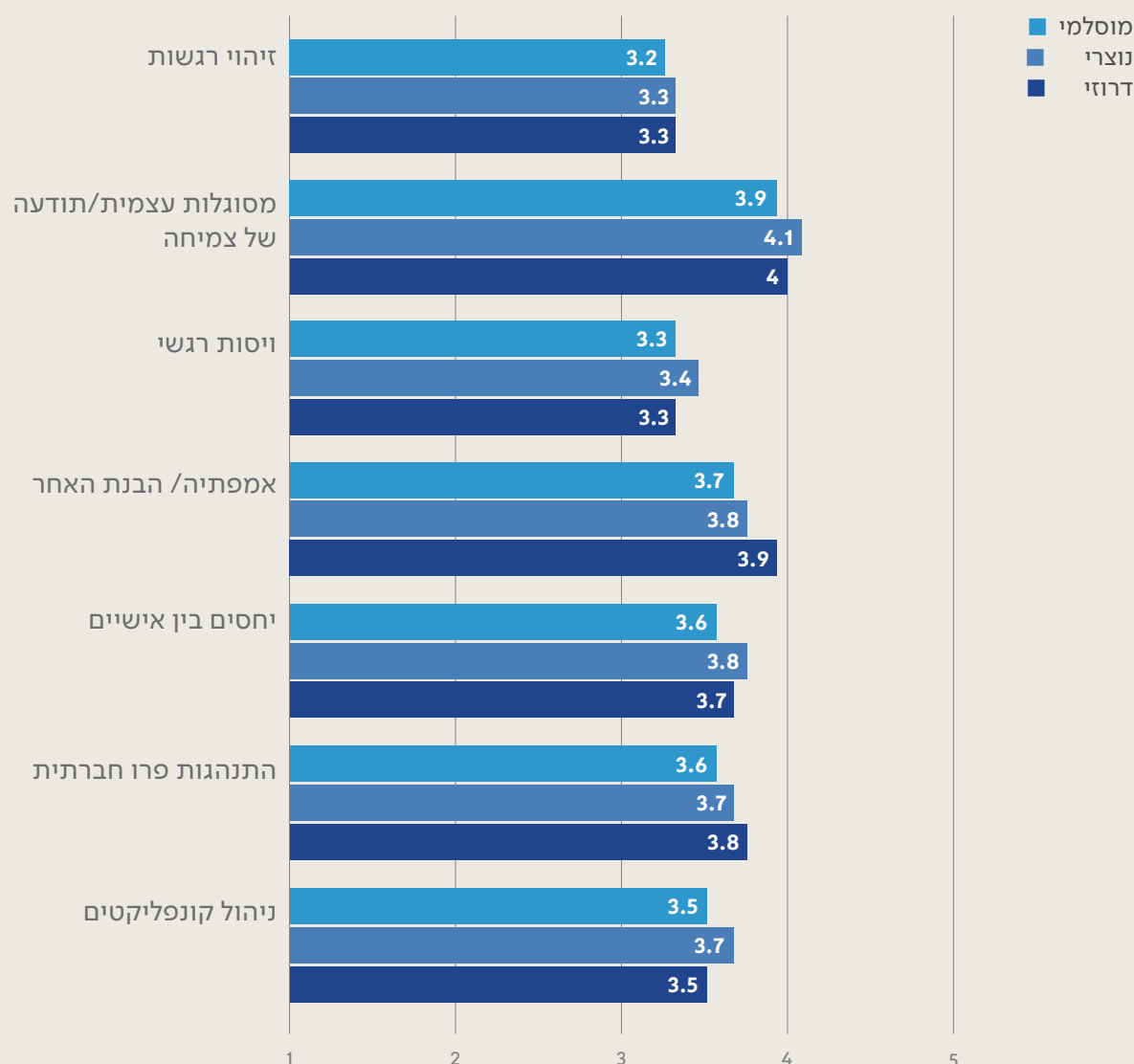
בתרשים 49 מוצגים הממוצעים של דירוגי המדדים בקרב התלמידים/ות במע'אר בנוגע למיומנויות רגשיות-חברתיות בחלוקה לפי עדה (דרוזי/ת, מוסלמי/ת, נוצרי/ת).

בתרשים 47 מוצגים הממוצעים של דירוגי המדדים בקרב כלל התלמידים/ות במע'אר בנוגע לתנאים תומכים בלמידה רגשית-חברתית, בחלוקה לפי שכבת גיל התלמידים/ות.

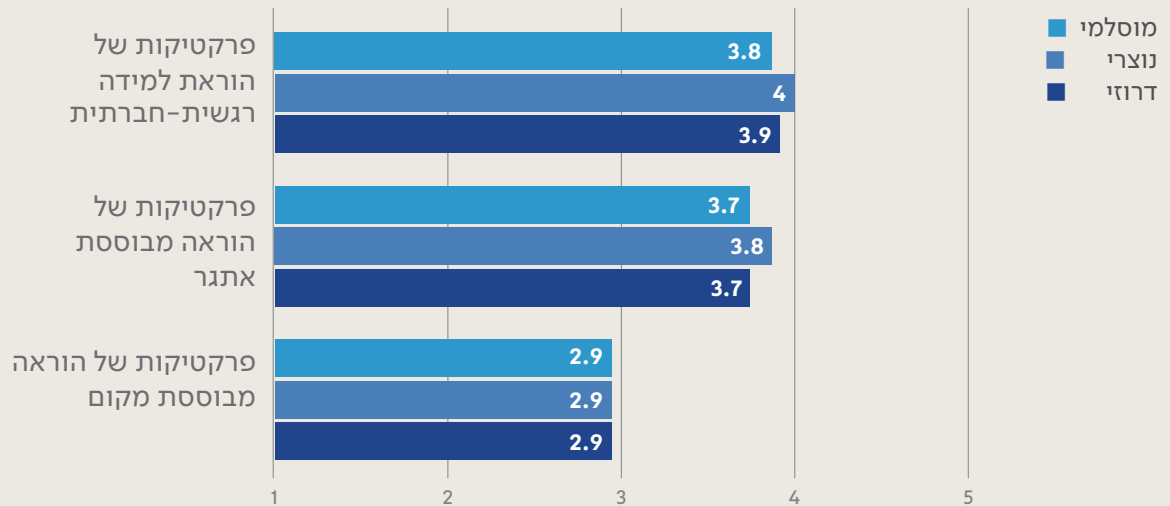
כפי שעולה מהתרשים, יש ירידה עקבית במדדי כל התנאים התומכים במעבר מבית הספר היסודי לחטיבת הביניים ושוב במעבר מחטיבת הביניים לבית הספר התיכון.

בתרשים 48 מוצגים הממוצעים של דירוגי המדדים בקרב התלמידים/ות במע'אר בנוגע למדדי תוצאה בחלוקה לפי שכבת גיל התלמידים/ות (יסודי, חט"ב, תיכון).

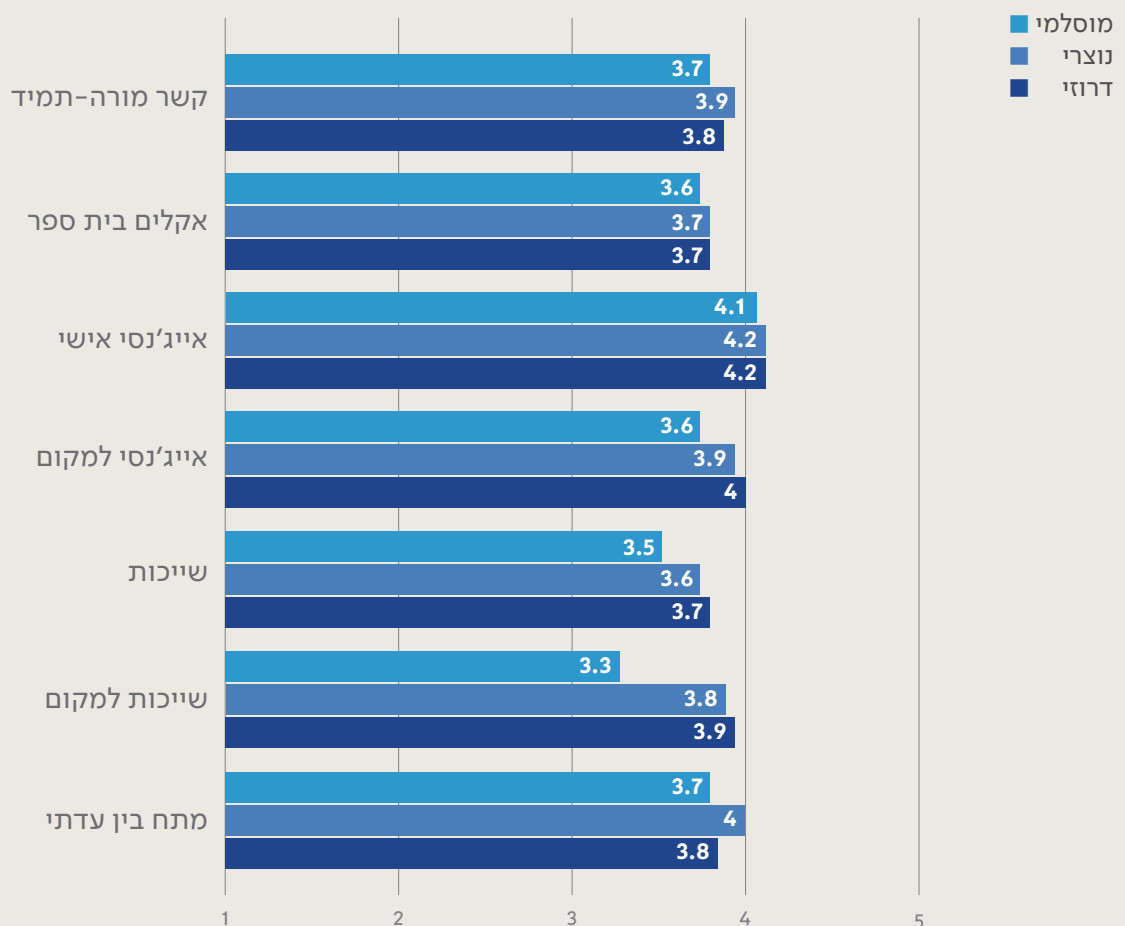
תרשים 49: השוואה בין מדדי כלל התלמידים/ות במע'אר לגבי מיומנויות רגשיות-חברתיות בפילוח לפי עדה (ממוצעים, כלל אוכלוסיית התלמידים/תלמידות, n=2127-2177)

תרשים 50: השוואה בין מדדי כלל התלמידים/ות במע'אר בנוגע לתנאים תומכים, בפילוח לפי עדה (ממוצעים, כלל אוכלוסיית התלמידים/תלמידות, n=2025-2057)

תרשים 51: השוואה בין מדדי כלל התלמידים/ות במע'אר בנוגע למדדי תוצאה בפילוח לפי עדה (ממוצעים, כלל אוכלוסיית התלמידים/תלמידות, n=2084-2177)

7. ביבליוגרפיה

אתר הלמ"ס. נתוני אוכלוסייה לשנת 2022. אוחר מ: <https://www.cbs.gov.il/he/Settlements/Pages/%D7%99%D7%99%D7%A9%D7%95%D7%91%D7%99%D7%9D/Yishuv.aspx?semel=481&mode=Yeshuv>

חורי, ג' ואשכנזי, א' (2005, פברואר 13). נוצרים ברחו ממרר מפחד הדרוזים; המשטרה: "זה פוגרום". הארץ. אוחר מ: <https://www.haaretz.co.il/misc/2005-02-13/ty-article/0000017f-db4d-d3a5-af7f-fbef3ebe0000>

מדינה, ע. ב. (2020). פיתוח אייג'נסי אצל תלמידים. אוחר מ: <https://meyda.education.gov.il/files/Pop/0files/Fairness-education/AGENCY8.pdf>

Heckhausen, J., & Shane, J. (2015). How individuals navigate social mobility: Changing capacities and opportunities in careers across adulthood. In *Facing the Challenges of a Multi-Age Workforce* (pp. 313-320). Routledge.

Jagers, R. J., Rivas-Drake, D., & Williams, B. (2019). Transformative social and emotional learning (SEL): Toward SEL in service of educational equity and excellence. *Educational Psychologist*, 54(3), 162-184.

Karjalainen, H., & Soparnot, R. (2012). Interpersonal cooperation in multicultural working context. *International business research*, 5(6), 73-82.

Levy, A., Saguy, T., Halperin, E., & Van Zomeren, M. (2017). Bridges or barriers? Conceptualization of the role of multiple identity gateway groups in intergroup relations. *Frontiers in Psychology*, 8:1097.

OECD. (2018). The future of education and skills – Education 2030. Retrieved from [https://www.oecd.org/education/2030-project/about/documents/E2030_Pposition_Paper_\(05.04.2018\).pdf](https://www.oecd.org/education/2030-project/about/documents/E2030_Pposition_Paper_(05.04.2018).pdf)

כפי שעולה מהתרשים, אין הבדלים של ממש בין תלמידים/ות מהעדות השונות במע'אר במדדי המיומנויות החברתיות-רגשיות. עם זאת, במבט כללי, ממוצעי הדירוגים בקרב התלמידים המוסלמים נמוכים באופן עקבי בהשוואה לממוצעים בקרב שאר התלמידים.

בתרשים 50 מוצגים הממוצעים של דירוגי המדדים בקרב התלמידים/ות במע'אר בנוגע לתנאים תומכים בלמידה רגשית-חברתית בפילוח לפי עדה (דרוזי/ת, מוסלמי/ת, נוצרי/ת).

כפי שעולה מהתרשים, במדדים של תנאים תומכים אין הבדלים של ממש בין תלמידים/ות מהעדות השונות במע'אר.

בתרשים 51 מוצגים ממוצעי הדירוגים של מדדי תוצאה בקרב התלמידים/ות במע'אר בחלוקה לפי עדה (דרוזי/ת, מוסלמי/ת, נוצרי/ת).

כפי שעולה מהתרשים, במדדי התוצאה בקרב התלמידים/ות יש הבדלים עקביים (אם כי קטנים) בין העדות השונות במע'אר. התלמידים/ות מהעדה המוסלמית מקבלים ציונים נמוכים יותר במדדים אלו. הדבר בולט במיוחד במדדים של אייג'נסי למקום ושייכות למקום. מעניין לראות כי במדד של מתח בין-עדתי, שעומד בלב מהלך ה-SEL הרשויות במע'אר, כמעט אין הבדל בין דירוגי התלמידים/ות מהעדה הדרוזית והמוסלמית, ותלמידי שתי העדות הללו מדווחים על תחושה גבוהה יותר של מתח בין-עדתי בהשוואה לתלמידים/ות מהעדה הנוצרית.

בלוח 36 בנספח 3 מפורטים המדדים הייחודיים למע'אר שהועברו בשאלון המיפוי. לכל מדד מצורף הסבר קצר בנוגע למהותו.